

Diskors mill-Onorevoli Myriam Spiteri Debono

Speaker tal-Kamra tad-Deputati

Parlament ta' Malta

fl-okkazzjoni tal-kommemorazzjoni

tas-*SETTE GIUGNO*

Il-Hadd, 7 ta' Ġunju 1998

Sena wara l-oħra fil-ġurnata tas-7 ta' Ġunju niltaqgħu flimkien f'din il-pjazza storika quddiem dan il-monument li mal-milja tas-snin sar simbolu tal-evoluzzjoni demokratika f'pajjiżna u l-awtodeterminazzjoni ta' ġensna.

Il-ġrajja tas-*Sette Giugno* titef is-sinifikat kollu tagħha kieku kellna nħallu din il-ġurnata tgħaddi mingħajr ma nieqfu u nirriflettu fuq kif flimkien nistgħu nissuktaw fil-mixja biex lill-poplu tagħna nagħtuh l-ghodda ħalli jhossu verament sovrani f'pajjiżu.

Ikolloi nteni illum hawnhekk il-ħsieb li bih għalaqt id-diskors k commemorattiv ta' sena ilu. Jeżisti u jinħass il-bżonn li nsibu modi biex nipperfezzjonaw kemm huwa umanament possibbli, difetti li għadhom ixekklu milli l-vot ta' kull ċittadin ikollu rappreżentanza aktar konkreta u diretta fil-Parlament. Is-sistema elettorali f'pajjiżna s'issa għadha 'l bogħod milli tirrifletti l-prinċipju demokratiku bażiku li kull persuna jkollha vot wiehed b'valur rappreżentattiv wiehed – *one person, one vote, one representative value*.

Mill-1981 seħhew riżultati elettorali li tefgħu lil pajjiżna f'sitwazzjonijiet politiċi diffiċli li kellhom iwasslu biex isiru emendi fil-Kostituzzjoni sabiex riżultati anomali u demokratikament perversi ma jseħħux. Fl-1987 iddaħħal fil-Kostituzzjoni l-prinċipju ta' maġġoranza assoluta u fl-1996 il-prinċipju tal-maġġoranza relattiva. Fl-elezzjonijiet tal-1981, 1987 u 1996 il-Partit li kiseb il-maġġoranza tal-voti ma kisibx il-maġġoranza tas-siġġijiet parlamentari. Il-pożizzjoni hija wahda li ipotetikament tista' twassal għal kull forma ta' anomalija. X'jiġri jekk deputat fuq in-naħa tal-Gvern jiddeċiedi li jaqsam il-Kamra wara li tkun applikata l-emenda kostituzzjonali tal-1987?

Wasal iż-żmien li ngħidu li kull vot validu għandu jingħadd fil-ħatra tal-Gvern u l-mod kif seħhew ċerti sitwazzjonijiet fil-Parlament tagħna matul din l-aħħar sena juri li la huwa għaqli u lanqas ġust li speċjalment f'każi fejn rizultat elettorali jirrikjedi rikors għall-Kostituzzjoni kif emendata fl-1987 biex jiġi fformat gvern ma tkunx teżisti relattività bejn il-maġġoranza tal-voti miksuba u kif din il-maġġoranza tkun riflessa f'siġġijiet parlamentari u dan fl-interess tal-prinċipu tal-governabilità fejn il-poplu b'saħħa akbar minn kwota waħda elettorali jkun għażel il-programm għal-legiżlatura li tkun tmiss mhuwiex f'loku li tkun tista' tinħoloq xi sitwazzjoni li biha tinkiser in-normalità tat-tmexxija.

Għalkemm teoretikament fil-Parlament hemm biss membri parlamentari li jagħzlu li jissieħbu fi gruppi, ir-realtà politika tagħna hi msejsa fuq l-eżistenza tal-partiti politiċi.

Meta f'dawn iż-żmenijiet qiegħed jiġi sollevat l-argument li f'ċerti ċirkostanzi l-Membri Parlamentari għandhom ikollhom vot ħieles, huwa forsi f'waqtu li neżaminaw ftit is-sistema parlamentari tagħna bbażata fuq Gvern u Oppozizzjoni u l-preżenza tal-*Whips* bil-funzjoni speċifika tagħhom.

Hawn min jaħseb li s-sistema tagħna tagħti poter kwazi assolut lill-Gvern u lill-*Whip* tiegħu fil-Parlament, iżda l-istabilità politika titlob dixxiplina bbażata fuq bilanċ bejn il-konċett ta' Gvern elett biex imexxi skont il-programm elettorali li fuqu tela', l-obbligu tal-Oppozizzjoni li tkun viġilanti fuq l-operat tal-Gvern filwaqt illi tipprepara ruħha biex tkun gvern alternattiv

u l-libertajiet u d-doveri tal-Membri Parlamentari individwali - dawk imsejha *backbenchers* – infushom.

Il-Gvern irid ifittex li jzomm il-maġġoranza elettorali tiegħu fil-Parlament permezz tal-ghodda tal-persważjoni, komprensjoni, rieda tajba biex jintlaħaq qbil u jista' jkun ukoll li minn żmien għal żmien ikollu jasal anke internament fost dawk illi jsostnuh bil-vot parlamentari tagħhom, biex jagħmel compromessi u konċessjonijiet halli fl-interess tal-pajjiż iżomm l-appoġġ tal-maġġoranza parlamentari li għandu bżonn biex ikompli jmexxi għall-perjodu tal-mandat mogħti lill mill-poplu. Biss bl-istess mod illi l-Gvern m'għandux jeżerċita poter assolut, il-*backbenchers* f'kull grupp parlamentari jridu jkollhom ukoll sens ta' dixxiplina u responsabilità kollettiva u jridu kull wieħed u waħda minnhom jirrealizzaw illi meta jiddipartixxu minn dan is-sens ta' dixxiplina u responsabilità kollettiva lejn shabhom fl-istess grupp ikunu qed jipperikolaw l-istabilità fit-tmexxija u jistgħu joħolqu kaos parlamentari u kostituzzjonali.

Hija wkoll realtà neċessarja li ċerti *policies* tal-Gvern ikunu opponuti, kultant bl-aħrax, mill-Oppożizzjoni. Fil-fatt dan minnu nnifsu sakemm isir b'mod raġunat u ċivili huwa ta' benefiċċju għad-demokrazija u għandu jservi biex ikompli jeduka u jirfina s-sens demokratiku tal-poplu. L-Oppożizzjoni għandha d-dover illi fil-Parlament issemma l-lehen ta' dawk li elegġewha u l-Gvern għandu jkun preparat li jisma' u jikkonsidra l-veduti tal-Oppożizzjoni għaliex fl-aħħar mill-aħħar il-Gvern huwa l-Gvern tal-poplu kollu kemm hu. U f'dan il-kontest nistaqsi jekk wasalx iż-żmien biex anke nikkonsidraw jekk għandniex neżaminaw mill-ġdid l-Ordinijiet Permanenti tal-Kamra halli kif isir f'parlamenti oħra, jiddaħhal il-konċett li għandu jkun hemm numru ta' seduti speċifikament allokat għal xogħol

tal-Oppożizzjoni u dan peress illi sal-lum l-Ordniġiet Permanenti tagħna jkopru biss *public business* u *private members' business* u ma jirrikonoxxux ir-rwol kollettiv ta' dawk il-membri li jagħzlu li jiformaw l-Oppożizzjoni.

Min-naħa tagħha l-Oppożizzjoni iżda trid tifhem ukoll li l-Gvern għandu d-dmir li jmexxi skont kif ġie fdat mill-poplu li jagħmel. U f'dan il-kontest inħoss li għandi nirrepeti frażi mid-diskors tas-sena l-oħra fejn sħaqt illi mhuwiex desiderabbli li l-Parlament jitmexxa bl-impożizzjoni tal-maġġoranza u bit-tixkil tal-minoranza. B'dispaċir ngħid illi f'din is-sena li għaddiet urejna li għadna ma wasalniex għall-maturità demokratika meħtieġa biex flimkien nirregolaw u niddiskutu dawk il-ħwejjeġ illi mhux faċli naqblu dwarhom u għall-ġid aħħari tal-poplu kollu hemm bżonn illi nsibu t-toroq li għandhom iwassluna għall-aċċettazzjoni ta' pożizzjonijiet diversi, kultant anke opposti, mingħajr ma nkissru t-trankwilità u l-*equilibrium* meħtieġ biex pajjizna jimxi 'l quddiem mingħajr skossi żejda li noholquhom aħna stess.

F'dawn l-aħħar snin l-istituzzjoni parlamentari tagħna giet imsaħħa permezz tat-twaqqif tal-Kumitati Permanenti. Huwa naturali li sakemm xi haġa ġdida tibda tiffunzjona kif maħsub. Għall-bidu jista' jkun hemm xi ftit diffikultajiet iżda tajjeb li jiġi rreġistrat li l-Kumitat għall-Affarijiet Soċjali f'din l-aħħar sena wessa' mhux ftit il-punt ta' referenza kontinwa li għandu jeżisti bejn il-Parlament u l-ħteġijiet tal-poplu, filwaqt illi l-Kumitat tal-Kontijiet Pubbliċi bil-ħidma tiegħu kompli kkonkretizza d-dimensjoni parlamentari ta' skrutinju tal-operat tal-Gvern, dimensjoni li tesiġi rendikont kontinwu tal-Eżekuttiv lill-Parlament.¹

F'din l-aħħar sena wkoll rajna l-ħatra tal-Awditur Ġenerali li, flimkien mal-*Ombudsman*, huwa uffiċjal parlamentari li jirrapporta lill-Parlament. 'Il quddiem għandu wkoll jitwaqqaf istitut nazzjonali tal-istatistika maqtuġħ mill-Amministrazzjoni tal-ġurnata li jkun ukoll uffiċċju tal-Parlament u jirrapporta lill-Parlament permezz tal-iSpeaker. Wara dan iżda jkun jonqos pass ieħor. Ma jkunx jagħmel sens li l-Parlament, l-ogħla istituzzjoni tal-pajjiż, ikollu jirrapporta lil uffiċjali indipendenti mill-Eżekuttiv tal-ġurnata u l-Parlament innifsu ma jkunx istituzzjoni maqtuġħa fl-amministrazzjoni tagħha mill-Amministrazzjoni tal-Eżekuttiv. Qiegħed jasal iż-żmien li nibdew inħarsu lejn dan l-iżvilupp tal-prinċipju ta' distinzjoni bejn l-istituzzjoni parlamentari u l-Gvern tal-ġurnata u niddiskutu biex eventwalment dan il-proċess ta' separazzjoni taż-żewġ istituzzjonijiet maħsub fil-Kostituzzjoni jseħħ ukoll fl-amministrazzjoni tal-Parlament.

Nittama li qabel sena oħra fil-Parlament ikunu tteħdu l-passi neċessarji biex ligijiet li fl-operat tagħhom imorru kontra d-drittijiet fundamentali tal-bniedem jew kontra l-Kostituzzjoni li ngħid det l-attenzjoni tal-Kamra għalihom mill-Qrati, jiġu diskussi u jsir it-tibdil meħtieġ. Mhux biżżejjed illi l-iSpeaker iġġib għal konjizzjoni tal-Kamra dawn in-nuqqasijiet, anke tingħibed l-attenzjoni minn żmien għal żmien għall-bżonn ta' azzjoni u sitwazzjonijiet ta' tbatija u diskriminazzjoni li jaffettwaw il-hajja taċ-ċittadini bhala individwi jingħataw anqas prijorità minn materji oħra li *prima facie* jidhru ta' aktar importanza politika u nazzjonali. Jekk hemm bżonn għandu jinħoloq il-makkinarju neċessarju biex każi bhala dawn jiġu rimedjati kemm jista' jkun malajr u dan jista' jsir permezz ta' kumitat tal-Kamra mwaqqaf speċifikament għal dan il-għan.

Il-mixja għal sovranità sħiħa li l-poplu tagħna beda minn seklu ilu, li kkulminat fil-ġrajjet imdemma, kultant anke kontroversjali, tas-*Sette Giugno* 1919, ma waqfitx mal-ksib tal-indipendenza u l-helsien mill-poplu tagħna. Hija mixja li lkoll kemm aħna rridu nkomplu, mixja li fiż-żmenijiet tal-lum tirrikjedi aktar għaqal, aktar galbu, aktar impenn minn qatt qabel, mixja li għandha tkun imnebbħa mir-realtà tal-bżonn li kull wieħed u waħda minna jerfa' l-piż tiegħu u jagħti seħmu biex f'pajjiżna jkun hawn il-ġid u pajjiżna jkollu wkoll rwol fil-familja tal-ġnus u jgħin fit-tkattir tal-paċi u l-prosperità tal-umanità f'dinja li qiegħda tickien u b'mod speċjali fir-regjun Ewro-Mediterranju.

Huwa dan li għandu jimmotivana biex inkomplu nsaħħu dak li writna biex it-tbatijiet u s-sagrificċji li għamlu ta' qabilna ma jkunux saru ta' xejn u generazzjonijiet futuri jberkuna.